

GIÁ BÁN

ĐỒNG PHÁP - QUỐC	
Một năm 500	6500
Sáu tháng 2.50	7.50
Ba tháng 1.50	2.00

Mua bán tại 1 và 2 phố trước.
Thư và mandat gửi cho
M. TRAN DINH PHUEN - 1
đang ở ngoài cửa ngõ trước.
xin chuyển tiền ngay.

TIẾNG DÂN

Chủ nhiệm kiêm Chủ bút
HUYỀN - THỨC - KHANG
Quản lý
TRẦN ĐÌNH-PHIÊN

La Voix du Peuple
Hội tuần xuất bản hàng tuần từ thứ tư và thứ bảy

HÀO QUÂN
Số 123 đường Đông-bà Huế
Hợp thư: số 61
G. 33 Hợp thư: số 62
Giấy phép: TIENGDAN Huế

Trăm nghe không bằng một thấy.
百聞不如一見

Cải chính. - Tại chỗ này ký báo và rồi (số 437) chủ quyền CHINH cấp làm là quyền LƯU. Nay xin cải chính.

Trong nhịp quan Tổng - trưởng Thuộc - địa sang Đông-Dương

SẼ TRÔNG VIỆC LÀM SAU NÀY

Những điều nghe thấy của quan Tổng trưởng thuộc địa, trong nhịp ngài sang Đông-dương, mà bản báo lược kể trong 2 kỳ báo trước, là chỉ đại lược mà thôi. Còn làm rõ yêu cầu hơi dài không tiện đăng hết, như bức thư ông Nguyễn-Trác nghị trường viện Dân biểu Trung-kỳ (trông nơi 2 nguyên nhân cuộc biến loạn: 1 là hạng lao động và dân nghèo, cũng đương làm ăn; 2 là lớp trí thức thiếu niên, không đương xu hướng; sau có yếu cầu cải cách 14 điều); hoặc đã đăng trên báo như bức thư ông Phạm-Quỳnh chủ bút báo Nam phong, (trong nói chuyện lập hiến, đại ý như bài lập hiến ông đã luận đã công kích). Đó là chưa kể các bức thư ngắn hơn như bức thư của người dân Trung-kỳ đăng ở báo Ami du Peuple ngày 10 Novembre, xin ân-xả cho quốc sự phạm: bức thư của hội Châu - cấp Vinh (Trung - kỳ), xin số tiền cứu giúp dân đói; bức thư ông Đặng-dinh-Điện ở Thái-bình (Bắc-kỳ), yêu cầu 5 điều, trong có hai điều đặc sắc: là xin thực lòng khai hóa cho dân Việt-nam động sau có đối phó với Tàu và Nhật, và xin đổi hai chỗ quân cảng ở Hải-phong và Saigon, lấy người Nam thao diễn thủy lục quan, v. v. . . .

Ngươi ra còn nhiều đời từ thư tín khác, nói tóm một câu, là liệu mà quan Tổng trưởng Thuộc địa thu nhận trong cuộc hành trình này, là đủ cả các đoàn thể, gồm cả các hạng người. Họp với tin tức công việc cũng các từ trình của các nhà chánh trị, các tài liệu nói trên cũng đã giúp cho sự nghe thấy của ngài được tương. Vậy theo lời ngài đã tuyên bố trước, «nghe thấy và làm việc, chờ không hứa», chúng ta tuy không được nghe lời hứa ngài thế nào, song chúng ta hãy tin theo lời tuyên bố trên mà chờ trông kết quả sự làm của ngài, sau khi ngài đã về bên Pháp.

Theo như phần đóng họ nói: «Chánh sách cải trị thuộc địa, phương châm chuẩn định, do bộ thuộc địa bên Pháp-dinh, mà cơ quan hành chánh, vẫn ở trong tay các quan thủ-hiến ở xứ này. Và theo như công việc đã qua, thì việc gì cải cách to tát kia mới có Pháp-dinh chủ trương; đến như những việc trị an trong xứ, cũng hưng lợi trừ hại, thì các

quan thủ hiến đã đủ quyền mà thi hành, một tờ nghị định của quan Toàn quyền đã thấy hiệu lực to tát. Vậy trong khi quan Tổng trưởng sang đây mà đã cùng các quan cai trị trừ định những việc cần thiết, như khoản khôi phục trị an, bổ cứu kinh tế khủng hoảng, cũng chính đôn quan-trưởng sửa đổi một số điều luật, thì quan Tổng trưởng rất lấy làm mong đợi, vì là một vị phúc tinh đi qua xứ này thế nào cũng sẽ để lại một cái dấu tích ân huệ rõ ràng cho nhân dân xứ này được thấy chứng thực; mà thực hành đều ân huệ ấy cho mau có thành hiệu, là phần việc của cơ quan chánh trị ở xứ này vậy».

Câu nói có lẽ. Chúng ta cứ chờ xem nay mai.

Tiếng-dân

Điện-tín gửi đi mấy nơi ngoại-quốc

Sở Đuơng-điền đã cáo rằng các điện báo X. L. T. (là điện báo chúc mừng về ngày lễ Noel và năm mới) chuyển bằng đường giây thì say có thể gửi đi Nhật-bản và Đai-loan được. Mỗi chữ sang Nhật là 0.26 franc-or và sang Đai-loan (Formose) là 0.315 franc-or.

Sau nữa kể từ ngày 1er decembre trở đi, Đuơng-điền với thành phố Danzig có thể chuyển điện tín về báo quán lẫn cho nhau được, mỗi chữ là 1.415 franc-or.

VAN-VAN

Cảm hoài

Nhơn sinh qui thích chí.
Bước nhân du hủ hí với giang sơn.
Ở ở kia nước trí. họ non non.
Cần chi phải dận hơn cho một đặng.
Độc bầu rượu. ngậm câu thơ.
Vở tay cười há há.
Rung đùi chơi nghiêng ngã đất trời ta!
Dương tinh thần vui thú với yên hà.
Lấy từng trức cùng ta là bạn thiết.
Trương danh lợi mặc ai mãi miết.
Độc gan nấy cho biết một trận ai.
Khách giang hồ gặp lúc thảnh thơi.
Quyết ngang dọc rong chơi cho thích chí!
Giang sơn ấy mà cảnh tình ra thế ấy!!
Hỏi trời già đã đê ỹ hay chưa?
Chờ kinh luân đầu gặp lúc mây mù.
Cũng không lẽ thờ cùng vũ trụ.
Trong thiên hạ mỗi người vui mỗi thú.
Đỡ sao cho khỏi hủ mới là sao!
Cố kim được mấy anh hào?

C. T.

CHUYÊN HAY

Đừng có nói thảm!

Lạc nhân một hôm đã nói về cái tình thương và ghét của người. Tưởng lần này nó lại một lần nữa cũng không gọi là nhiều.

Người sở gì vì sao mà thương hoặc ghét? Trừ những cái nguyên nhân thuộc về bề ngoài quan (appearance) làm cho người trông thấy mà tự nhiên thương ghét; không có nghĩa lý gì cả - đó là chưa nói ngoài quan nhiều khi tiêu biểu cho tánh tình bề trong của người; người tánh tình đáng thương, thì trông bộ cũng đáng thương, người đáng ghét - các nguyên nhân khác gây ra sự thương ghét chỉ do chỗ lợi quyền tương hòa nhau, hoặc xung đột nhau. Vì vậy ta có thể nói thương ghét là cơn đá của quyền lợi hai chữ, chứ không phải cái quái gì khác hết.

Mà lẽ thường thường thương ai thì để họ lên tận mây xanh, ca tụng như thần như thánh; còn ghét ai thì để đầu xuống đất, nói bô chớ chề.

Người minh thường hay nói: «Thương nhau cau sâu bữa ba, ghét nhau cau sâu bữa ra làm mười», và: «Thương nhau trái ấu cũng tròn, ghét nhau bòn hóc cũng mero» (1). Mấy câu ấy đủ chứng rằng người minh thường vì sự thương ghét mà trở nên bất công. Mà số phải một mình người minh là bất công đâu! Cái tâm lý ấy là chứng cho cả loài người, bất kỳ dân tộc nào cũng vậy.

Nay ta thử nói về rất tâm lý của người Tàu đối với Nhật. Tàu với Nhật là hai nước đồng văn, đồng chủng, lẽ ra thân thiện với nhau mới phải.

Nhưng đương khi quân Nhật kéo chiếm Mãn-châu, ở Nhật bản lại có cái nạn động đất. Vì thế mà một tờ báo Tàu muốn trả nũa bên họ lên rằng: Thiên bất dung gian! Trời phạt chủ Nhật phải tồn hu vì nạn địa chấn! Nói rằng ghét nước Nhật thì được, nhưng khoan đã! nói rằng trời phạt nước Nhật thì Lạc-nhân không chịu!

nhưng đối với việc thiên tai, thì phải lấy lòng nhân đạo mà cứu nhau mới phải chớ. Tờ báo Tàu kia cho rằng: «trời phạt», là bất công, và lại là một điều nhằm nũa, vì trái với khoa học: khoa học đã chỉ rõ vì sao mà có địa chấn, không có cái ngôn tay của bác trời trong ấy chút nào cả.

Nhưng đó là chuyện Tàu với Nhật, họ có cái gì ghét nhau nên nói thảm thì đã đành.

Lạc-nhân

(1) Trái ấu là một thứ trái có cạnh, không tròn; bòn hóc là một thứ trái tròn.

Số người trên thế-giới

Chiến tranh đã làm hai một phần rất nhiều sinh mệnh, và ở nhiều nước người ta than phiền cho sự sinh đẻ rất ít ỏi. Nhưng nói chung về cả thế giới, thì số người mỗi ngày cứ mỗi tăng không ngừng.

Số nhân cư trên hoàn cầu tăng cộng là 1.750 triệu, mà mỗi năm cứ thêm lên 12 triệu.

Dân số nước Anh từ khoản trăm năm vừa qua, (từ năm 1814 đến năm 1914), đã lên gấp ba; nhưng ở Pháp thì chậm hơn, trong hai mươi năm vừa qua dân số không tăng lên mấy; các nhà tổng kê học tính ra nước Pháp chỉ được 436 năm dân số mới có thể xấp xỉ với dân số nước Anh thì trong 87 dân số tăng lên xấp xỉ hai, dân số Đức thì chỉ trong 50 năm, và dân số Gia-nã-đại (Canada) thì chỉ trong 24 năm là tăng lên xấp xỉ hai được.

Nói về Nhật bản thì trước trận Nga Nhật chiến tranh năm 1904 dân số chỉ có 43.800.000. Mà trong tháng octobre vừa rồi (1931) tăng lên đến 61.450.000.

Người ta tính ra cứ mỗi 4 phút thì nước Nhật có đẻ một người. Nếu nước Nhật cứ tăng lên một bậc ấy thì trong 30 năm dân Nhật sẽ được 100 triệu (1 lần dân số Việt-Nam ta), và nước Nhật sẽ đứng vào hàng thứ ba trong các nước đông nam trên thế giới.

G. H.

TÌNH-HÌNH TRUNG-HOÀ

NGƯỜI NHẬT MUỐN LẬP RIÊNG MÃN-CHÂU THÀNH MỘT VƯƠNG-QUỐC

Phế đế Tuyên Thống (Phế Nghi) ra khỏi Thiên Tân Bắc-bình, 11 Novembre - Phế đế Phổ-Nghi đã lên một chiếc tàu Nhật mà đi Đai-loan, đến đến Mãn-châu. Người ta vẫn đồn Mãn-châu có lẽ lập lại vương-quốc do người Nhật chủ trương.

Phụng thiên kéo cờ vương quốc Bắc-bình 14 Novembre. - Có tin rằng Vương quốc Mãn-châu sẽ tuyên bố thành lập với vua Tuyên Thống, lấy tên là: «Quang-Minh Vương-quốc» (7). Chưa biết lượng nội các sẽ về tay người chủ vua Tuyên Thống.

Tại Phụng-thiên, thành phố đầu kéo cờ vàng, có vẻ con rồng xanh. Báo giới không lạ ra thái độ phân đôi là... chỉ có phân đôi thủ đoạn, với Nhật thôi. Người Nhật nói rằng phế đế Phổ Nghi tự trốn.

Đông-bình, 15 Novembre. - Tổng-lãnh sự Nhật ở Thiên-Tân vắng mặt chính-phủ quốc gia trước để rờ rẫm về vấn đề Mãn-Thành ở trên ra khỏi Thiên-tân vì phe để bị quân đội khó khăn, lại báo quá khích mặc danh có hăm dọa làm cho phe để rất kinh-hoàng hiện nay không biết phe để là ai nào.

QUỐC TRUNG HOÀ THỐNG NHẤT CUỘC NINH VIỆT

gián hòa có chủ 7 n thôn
Thượng hải, 11 Novembre - Đại biểu Quốc-dòng như Tôn-Khoo, Trần-hữu-Khuan đã từ giờ Trường hải mà về Quảng-châu để dự cuộc Quốc-dân hội nghị hôm 12 novembre. Nhớ lại rằng Quảng-châu và Nam-kinh đã đồng ý nhau về các khoảng này: mỗi bên triệu tập một kỳ hội nghị Quốc-dân để cử người đến bàn việc lập một chính phủ dân quốc hiệp nhất Lai có tin do chính giới Nam-kinh truyền ra rằng có lẽ trong các đại-hội Quốc-châu chỉ có một Ông-tính-Vũ là Tướng-giới-Toach thuận để dự vào chính phủ hiệp nhất này. Các đại hội khác ở về Quảng-châu, mà Ông tính vẫn ở tại Trường hải.

«Xem tiếp trong ba Việc thế giới, Thuyết này rất có thể lực, sẽ làm

CHUNG QUANH VỤ TRUNG NHẬT XUNG-ĐỘT

Kẻ yếu cũng bình lẽ nhau

(Thái độ các nước Trung-Âu đối với án Mãn-châu)

Cái lý của kẻ mạnh như bài trước đã nói, càng cường hạng đồng biết là chừng nào, gần như không có cái gì ngoài đón làm cho nó đẹp bởi thế lực di được. Song phải biết cái lý đã dựa vào cái mạnh, mà không dùng một mình, thì trời sụt tới lui, lấy cái sức mạnh làm tỷ lệ; đầu cho thế nào cũng chiếm một phần trong khoảng không gian và thời gian mà thôi, không thể nào bao hàm cả vũ trụ và thu quát cả nhân tâm như cái là phải của. Tân-hoàn-Hàn-vô-bên A-dông, Nã-phá-Luân, Duy-Liêm thứ hai bên Âu-tây, oai quyền hoành liệt biết chừng nào, ngày nay chỉ tru cái đầu sót cho các nhà điêu cò; mà cái lẽ phải «Binh-dương, kiếm ái, đạo đức» của Gia-tô, Thích-ca, Khổng-tử, truyền để gạt đời, thì không Đông không Tây, không xưa không nay, xử nào đời nào cũng tồn chuộng và tin phục. «Công lý ở trong lòng người», câu ấy không phải là dối ta vậy.

Vụ án Mãn-châu, người Nhật vẫn chiếm phần lý của kẻ mạnh, song cái lẽ phải về phần người Tàu, không những mấy nước lớn trong hội Quốc-liên công nhận, mà các nước nhỏ ở Trung-Âu cũng tỏ ý đồng bênh tương liên, kỹ giá lực đương thái độ các nước ấy dưới đây để bổ thêm ý kiến về mấy bài trước.

A) HÀ - LAN - BỜ - ĐÀO - NHA (HOLLANDE - PORTUGAL) -

Hai nước này đều có đất thực dân ở Viễn-dông, thấy thái độ Nhật-bản đối với Trung-hoa bạo hoạnh như thế, hướng việc Liên-Mãn khởi lên thì Đai-Loan cũng tăng binh, nên hai nước có lòng e sợ; mới rồi nghị viện Hà-lan, đã ban rộng quyền cho Tổng-đốc Qua oa được tiện nghi ứng phó. Chánh-phủ Bồ-đào-nha cũng đề khởi vấn đề phòng thủ Áo-môn, nói nên liên lạc với các miền Hải hiệp thực dân của Anh, Thế là lợi hai quan hệ nhau, không thể xem việc Mãn-châu như là ngọn lửa cách sóng được.

B) TÂY - LỢI - THỤ - SĨ (BELGIQUE - SUISSE) -

Dự luận nước Tây, bình nhật rất bất mãn cho Nhật-bản. Ngày trước nước Mỹ đề xướng tài nghị Mãn-châu thiết lập trung lập, nước Tây đứng ra tán thành, đó rõ tâm lý đối với người Nhật là thế nào. Và lại, người Đức phá hoại cuộc trung lập ngày trước, người Tây bị vết đau rất sâu, không khi nào quên được; nay người Nhật đối với Trung-quốc, lại làm quá người Đức ngày trước, nên người Tây không thể nào cho người Nhật là phải. Thụy-sĩ cũng là một nước bình viễn trung lập nên cảm tưởng cũng giống như nước Tây, lại làm nơi trú ẩn cho 1 hội Quốc-liên (hội Quốc-liên từ tại thành Genève nước Thụy-sĩ) nên không khi chuyển đi theo Quốc-liên.

C) ÁO-ĐÀI-LỢI - HUNG-GIA-LỢI (AU RICHE - HONGRIE) -

Ý kiến của nước Áo và nước Hung cũng không cho Nhật bản là phải, mà lại cảm tưởng về mặt kinh tế: cho rằng kinh tế ngày nay toàn cả thế giới, đến có về không yên lặng cả thế nước phải hợp sức mà lo cách vẫn bồi mới được. Nay người Nhật gây chuyện lôi thôi, làm cho cái phong trào khủng hoảng thêm cao lên v. v. . . Thuyết này rất có thể lực, sẽ làm

trung-tâm-diểm cho sự luận toán cả thế giới.

D) BA-LAN - PHIN-LAN (POLOGNE - FINLANDE) - Nhân dân hai nước này, với tình hình Đông-tam thoh nước Tàu, thoh thạc hơn các nước khác; vì ngày trước còn thuộc Nga, nhân việc công thương mà ở ngụ nơi Đông-tinh đã lâu. Bởi thế nên cử động của người Nhật, dân hai nước này biết được tường tất, mà tình mỗi ác cảm cũng sâu. Mới rồi nhà ngoại-giao Ba-lan trú ở nước Pháp có làm một bài đăng báo «L'Echo de Paris» đầu đề là: «Sinh sức mạnh về việc không đáng sinh», phê bình tâm lý của người Nhật rất lý thú đáo. Xem thế đủ rõ tâm lý người Ba-lan.

E) THỤY-ĐIÊN - NA-OAI VÀ ĐƠN-MẠCH (SUÈDE - NOVEGE - DANEMARK) -

Giấy và hộp que của Thụy-diên, có của Na-oai và các thứ thực phẩm-tống hộp của Đơn-mạch, ở trên trường doanh nghiệp quốc tế có vẻ cạnh tranh với người Nhật, song không đến kịch liệt cho lắm. Thế mà về vụ án này, thì một mục công kích người Nhật hết sức. Thâm chí người Thụy-diên nói rằng: Nhật-bản cũng như Thụy-diên ta, đều là nước thiên nhiên vật sản khoáng phạm: «Nhật-bản có than mà không sắt, Thụy-diên thì có sắt không than; song Thụy-diên là không khi nào cướp than của nước khác để nấu sắt mình, sao Nhật-bản lại cướp sắt để khác, để nấu với than mình là cái lẽ gì?...» Câu nói nghe cũng thông khoái.

F) CÁC NƯỚC Ở BÀN-ĐÀO BA-CAN (PENINSULE BALKANIQUE) -

Mấy nước này không phải dân-bộ người Nhật, duy bị bạo chiến tranh đã nhiều, sự cuộc này kéo dài lan rộng, chim sự cây công, nên chủ trương theo cách tiêu cực.

G) CÁC NƯỚC MỚI THÀNH-LẬP. - Mấy nước này chưa chắc là Trung-lập, song vì nước mới thành lập, quan sát chưa được rõ ràng, nên nghị luận có hơi mơ hồ cả tại mới...
Ngoài ra như Thổ-ni-l-ky (Turquie) thì gần đây không đề ý đến việc ngoại, Tây-ban-nha (Espagne) thì Chánh-triêu-trung nước còn đương sôi nổi, nên cũng chưa thấy biểu thị ý kiến ra sao.

Thái độ các nước như trên đã kể thì đối với cử động của Nhật-bản về cuộc xâm lược này, thế nào, không nói cũng rõ. Ngoài giao Nhật bản rất là thân mật và châu đảo, bố trí không nơi chốn nào, đối với mấy nước nói trên, liên kết không hề sơ suất. Thế mà ngày nay dự luận các nước, toàn thế phần đối, thì dù rõ thủ đoạn của người Nhật trái với công lý là gì cũng rõ!

Xem bài trên này, chúng ta có thể kết luận:
Cái lý của kẻ mạnh, thường chiếm phần hơn, song chỉ trong khoảng không gian và thời gian có hạn mà thôi. Duy cái công lý ở trong lòng người thì dài công bố mãi mãi. Trong lúc tạm thời cũng công bố mãi mãi. Khiến vì cái tạm thời này, có lẽ nó kéo dài mãi cho đến ngày đại đàng kia đi!

Khách quan

